

DE ONTWIKKELING VAN EEN ISLAMITISCHE, FUNDAMENTALISTISCHE GELOOFSIDEOLOGIE ONDER JONGEREN

ACOV
WERKSTUK

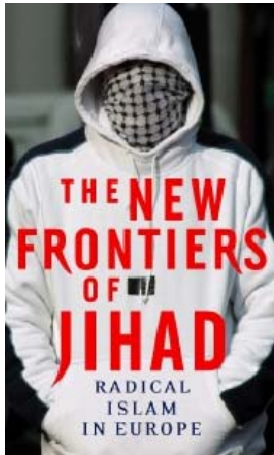
Rob Gommans
robgommans@msn.com
Radboud Universiteit Nijmegen, oktober 2008

DE ONTWIKKELING VAN EEN ISLAMITISCHE, FUNDAMENTALISTISCHE GELOOFSIDEOLOGIE ONDER JONGEREN

WERKSTUK

Inleiding

In 2004 waarschuwt de inlichtingendienst AIVD dat steeds meer Nederlandse jongeren islamitische puriteinen worden (Abels & Butijn, 2005). Hoewel we ons kunnen afvragen of deze "groeïende" groep relatief gezien van

enige noemenswaardige betekenis in onze cultuur is, kunnen we wel stellen dat de ideologie en de denkbeelden van sommige groeperingen de nodige zorgen oproepen. In hun zoektocht naar een zuivere islam, een leven volgens de letterlijke betekenis van de Koran en naar het voorbeeld van de Profeet Mohammed, ligt bij sommige groeperingen namelijk ook een vijandige houding ten opzichte van de westerse samenleving

verscholen (Dassetto & Nonneman, 1996; Roy, 2005). In Nederland zijn onder andere Mohammed B., leden van de Hofstadgroep en Samir A. hier goede voorbeelden van.

De vraag die we ons echter moeten stellen is of we hier te maken hebben met "slechts" het werk en de ideologie van individuen of dat er sprake is van een trend onder (allochtone) jongeren om zich steeds vaker en harder tegen de samenleving, haar opvattingen en haar burgers af te zetten. Zijn het slechts een stel "gekken" die radicaliseren en met een geweldsverheerlijkende ideologie hun daden rechtvaardigen of is er sprake van een bepaald proces die tot radicalisering leidt en die in feite ons allemaal zou kunnen treffen?

In dit werkstuk zal ik in gaan op de vraag wat allochtone jongeren beweegt om te "reislamiseren" (en een meer fundamentalistische en mogelijk zelfs radicale stroming van de islam aan te hangen). Waarom worden deze jongeren strikter in hun geloofsbelijdenis? Waarom gaat men meer en meer naar de (letterlijke) betekenis van de Koran en de Tradities van de Profeet leven? Waarom radicaliseren sommige van deze jongeren en welke factoren spelen in dit proces van radicalisering een rol? Voor het beantwoorden van deze vragen zal ik gebruik maken van verschillende bronnen die over dit onderwerp geschreven zijn. Ter illustratie van dit radicaliseringsproces zal ik een en ander over de Hofstadgroep vertellen.

Fundamentalistische geloofsideoologie

Alvorens we verder ingaan op de beantwoording van de in de inleiding gestelde vragen, is het goed om eerst stil te staan bij wat een fundamentalistische geloofsideoologie nu eigenlijk is. Fundamentalisme is een moeilijk te omschrijven begrip. In de literatuur worden verschillende definities gehanteerd die allen ergens op het continuüm tussen conservatisme en radicalisme geplaatst kunnen worden, met als onderscheidende dimensies de mate waarin de geloofsideoologie verenigbaar is met de westerse, democratische rechtsorde (oftewel de mate van delegitimisering van de bestaande rechtsorde) en de mate waarin geweld toegestaan is in het verenigbaar maken van die geloofsideoologie met de westerse, democratische rechtsorde.

Met islamitisch fundamentalisme wordt over het algemeen bedoeld het streven naar het in de praktijk toepassen van de islamitische wetten, leefregels en de daarbij behorende waarden. Shadid & Van Koningsveld (1990) spreken in dit kader over georganiseerde verzetsbewegingen om de islam als religie en als politieke ideologie officieel in te voeren (staatsfundamentalisme). Men vreest dat de religie naar de marges van de samenleving gedrukt wordt en langzaam zal uitsterven door de seculiere, verdorven westerse samenleving (Slootman & Tillie, 2006). Fundamentalisme heeft twee belangrijke kenmerken. Enerzijds neigt fundamentalisme naar absolutisme: de eigen bronnen en het eigen geloof vormen de enige waarheid. Anderzijds neigt fundamentalisme naar dualisme: een absolute indeling in goed/fout, gelovig/ongelovig, et cetera (Slootman & Tillie, 2006).

Een belangrijk onderscheid dat gemaakt moet worden is die tussen meer pragmatisch-orthodoxe moslims en meer fundamentalistisch-orthodoxe moslims. Pragmatisch-orthodoxe moslims zien mogelijkheden om hun (hernieuwde/hervonden) islamitisch geloofsovertuiging te integreren in de westerse samenleving en ontwikkelen daarmee een soort van Nederlandse of Europese islam. Zij passen niet hun opvattingen aan, maar wel hun handelen. Voor hen betekent "jihad" (heilige oorlog) een innerlijke strijd die moslims voeren om een goed leven te leiden. Voor hen zijn hun religieuze opvattingen verenigbaar met een democratische rechtsorde en ze zijn dan ook gericht op betrokkenheid bij en participatie in de westerse samenleving (Slootman & Tillie, 2006).

DE ONTWIKKELING VAN EEN ISLAMITISCHE, FUNDAMENTALISTISCHE GELOOFSIDEOLOGIE ONDER JONGEREN

WERKSTUK

Fundamentalistisch-orthodoxe moslims daarentegen zien hun geloof meer als een collectief protest of strijd tegen de westerse samenleving en haar "ongelovigen" (Abderrahman, 1987; Dassetto & Nonneman, 1996). Voor hen betekent "jihad" steeds vaker een (letterlijke) strijd tegen de ongelovigen met de bedoeling hen tot de islam te bekeren en de islam over alle godsdiensten te laten triomferen (Oosterhoff, 2005). Deze strijd neemt in enkele gevallen gewelddadige en terroristische vormen aan, wat veelal aangeduid wordt met georganiseerde, radicale/extremistische/militante islam (Dassetto & Nonneman, 1996; Zannoni, 2008). Zoals ik al eerder schreef zijn Mohammed B., leden van de Hofstadgroep en Samir A. (vermeende en veroordeelde) aanhangers van een dergelijke radicale/extremistische/militante islam.

Proces van radicalisering

Volgens de AIVD is radicalisme *"het actief nastreven van en/of ondersteunen van diep ingrijpende veranderingen in de samenleving, die een gevaar kunnen opleveren voor het voortbestaan van de democratische rechtsorde, eventueel met het hanteren van ondemocratische methodes, die afbreuk kunnen doen aan het functioneren van de democratische rechtsorde"*. Het Instituut voor Migratie en Etnische Studies (IMES) zegt dat radicalisering een proces is waarin de steun aan het systeem ontzegd wordt, oftewel een delegitimiserend van de democratische rechtsorde (Slootman & Tillie, 2006).

Radicalisering is niet een kenmerk die slechts enkele "gekken" toebehoort, maar eerder een proces die gepaard gaat met bepaalde gevoelens en houdingen die bij uiteenlopende mensen kan ontstaan. Het is belangrijk om binnen dit proces twee dimensies te onderscheiden, namelijk een religieuze dimensie en een politieke dimensie (Slootman & Tillie, 2006). Beide dimensies zijn onafhankelijk van elkaar, wat betekent dat iemand die hoog scoort op de religieuze dimensie (en dus een zeer orthodoxe geloofsinvulling nastreeft; de eerder genoemde pragmatisch-orthodoxe moslims) niet automatisch ook hoog scoort op de politieke dimensie (en dus ontevreden is over de democratische rechtsorde waarin men leeft en de wijze waarop deze democratische rechtsorde hen en hun geloof behandelt; de eerder genoemde fundamentalistisch-orthodoxe moslims). Andersom is het ook niet per definitie zo dat iemand die hoog scoort op de politieke dimensie ook hoog scoort op de religieuze dimensie. Onderzoek door het IMES (Slootman & Tillie, 2006) heeft aangetoond dat personen die hoog scoren op

beide dimensies het meest ontvankelijk voor radicalisering zijn.

Volgens het IMES (Slootman & Tillie, 2006) bestaat het proces van radicalisering uit drie algemene ontwikkelingsstadia. In het eerste stadium ontstaat er een *vertrouwenscrisis*, waarbij er sprake is van een conflict tussen een groep en specifieke machthebbers ten aanzien van specifiek beleid. In het tweede stadium is er sprake van een *legitimiteitsconflict*. De legitimiteit van het systeem wordt ter discussie gesteld. Woede en frustraties ten aanzien van het systeem worden geuit in delegitimerende ideologieën. In het derde en laatste stadium is er een *legitimiteitscrisis* ontstaan. Woede en frustraties worden niet meer uitsluitend geuit naar specifieke machthebbers, maar naar alle personen in de maatschappij. Zij worden deel van het probleem dat volgens de delegitimerende ideologieën moet worden bestreden.

De Hofstadgroep, een naam die in 2002 door de AIVD aan een groep radicale moslims gegeven wordt, heeft na alle waarschijnlijkheid ook een dergelijk proces van radicalisering doorlopen. De Hofstadgroep bevond zich ten tijde van de eerste aanhoudingen mogelijk in het stadium *legitimiteitsconflict*, aangezien hun woede en frustraties vooral gericht waren tegen de Nederlandse staat en haar machthebbers.

De Hofstadgroep

De Hofstadgroep werd door de AIVD beschouwd als een terroristische organisatie met als doel het plegen van aanslagen op de Nederlandse regering. Leden van deze "groep" waren onder andere Mohammed Bouyeri, Jason

Walters en Ismail Akhnikh.

Andere personen, waaronder Samir Azzouz, Redouan al-Issar en Soumaya Sahla, waren vermoedelijk geen lid van de Hofstadgroep maar hadden wel banden met leden van de Hofstadgroep en werden eveneens verdacht van het voorbereiden/beramen van terroristische aanslagen, verboden wapenbezit en het handelen vanuit een terroristisch oogmerk.

De strijd tegen de Hofstadgroep treed in oktober 2003 de publieke arena binnen met de arrestatie van

DE ONTWIKKELING VAN EEN ISLAMITISCHE, FUNDAMENTALISTISCHE GELOOFSIDEOLOGIE ONDER JONGEREN

WERKSTUK

Samir Azzouz, Ismail Akhnikh en Redouan al-Issar op verdenking van het plannen van een aanslag ergens in Nederland. Enkele dagen later worden allen weer vrijgelaten wegens gebrek aan bewijs. Op 2 november 2004 wordt Theo van Gogh door Mohammed Bouyeri vermoord, waarvoor hij levenslang krijgt. Op 10 november 2004 vindt er een inval plaats in het Laakkwartier in Den Haag, waarbij Jason Walters en Ismail Akhnikh gearresteerd worden.

Op 10 maart 2006 worden negen van de veertien leden van de Hofstadgroep veroordeeld voor lidmaatschap van een terroristische organisatie. Enkele van hen, waaronder Jason Walters en Ismail Akhnikh worden eveneens veroordeeld voor poging tot moord op vijf leden van het arrestatieteam bij de inval in het Laakkwartier in november 2004. Samir Azzouz wordt in december 2006, tijdens het proces van de zogenaamde Piranhazaak, veroordeeld tot acht jaar gevangenisstraf wegens het voorbereiden van een terroristische aanslag (Wikipedia, 2008a; Elsevier, n.d.).

In januari 2008 worden alle leden door het Haagse gerechtshof weer vrijgesproken van deelneming aan een criminele en terroristische organisatie, omdat er volgens het hof geen sprake was van een "duurzaam en structureel samenwerkingsverband", wat volgens de wet vereist is om te spreken van een terroristische organisatie (Van Noorloos, 2008). Daarbij waren er binnen de Hofstadgroep zeer uiteenlopende opvattingen over de concrete toepassing van hun zeer orthodoxe geloofsideologie binnen de westerse, democratische rechtsorde, waardoor er – aldus het hof – nauwelijks sprake was van een gezamenlijke, geweldsverheerlijkende ideologie (idem).

Het feit blijft echter wel bestaan dat alle leden van de Hofstadgroep, inclusief de externe contacten die leden van de Hofstadgroep hadden, er een zeer orthodoxe, fundamentalistische geloofsideologie op nahielden en wel

degelijk opvattingen hadden die eerder met de termen fundamentalisme en radicalisme omschreven zijn. De vragen die hun opvattingen en hun handelen oproepen zijn legio. Eén vraag neemt hierin een centrale positie in, namelijk de vraag wat hun beweegredemem geweest zijn om een dergelijke fundamentalistische ideologie na te streven. Zoals ik in de inleiding ook al schreef is het interessant om te weten welke factoren mogelijk een rol gespeeld hebben in hun radicaliseringsproces.

Beweegredenen tot radicalisering

De huidige overheidsmaatregelen richten zich vooral op het verstoren van activiteiten van deze jongeren teneinde radicalisering, verspreiding van een radicaal gedachtegoed en (dreigend) terrorisme te voorkomen (Zannoni, 2008). Mijns inziens zou het echter beter zijn als de voedingsbodem voor radicalisering weggenomen wordt, zodat de kans op het ontstaan van een gezamenlijke ideologie met een geweldsverheerlijkende geloofsovertuiging verkleind wordt.

Volgens de IMES (Slootman & Tillie, 2006) gaat het proces van radicalisering, oftewel het hoog scoren op de eerder genoemde religieuze én politieke dimensies, samen met een aantal factoren, waaronder een relatief jonge leeftijd (16-18 jaar), een middelbaar opleidingsniveau, een sterke verbondenheid met de etnische groep, een grote perceptie van discriminatie, een groot politiek wantrouwen en sociaal isolement. Verder spelen ook nog vier andere factoren, of beter gezegd omgevingsinvloeden, een belangrijke rol.

Door een aantal internationale gebeurtenissen, zoals de Iraanse revolutie, de burgeroorlog in Libanon en de moord op Sadat, heeft de islam in het westen het stereotiep "intolerant" gekregen en worden moslims als "fanatiek" en "gewelddadig" gezien (Shadid & Van Koningsveld, 1990). Deze negatieve beeldvorming in het westen ten aanzien van moslims en hun geloof (Abderrahman, 1987), resulteert veelal in een zekere mate van wantrouwen jegens de westerse samenleving, in het gevoel gediscrimineerd en onrecht aangedaan te worden en in sociaal isolement. Mandaville (2002) spreekt in dit kader over "islamofobie" of anti-moslim vooroordelen. In een zoektocht naar een eigen identiteit en naar het verkrijgen van een zekere erkenning is het niet vreemd dat in een dergelijke situatie teruggegrepen wordt op het geloof of dat religieuze en etnische banden versterkt worden. Het geloof is dan een vorm van zelfbescherming en een bron van solidariteit tegen de vijandelijke en discriminerende dominante cultuur (Shadid & Van Koningsveld, 1990; Mandaville, 2002).

DE ONTWIKKELING VAN EEN ISLAMITISCHE, FUNDAMENTALISTISCHE GELOOFSIDELOGIE ONDER JONGEREN

WERKSTUK

Een tweede belangrijke factor die het radicaliseringsproces bevordert is de positie die moslims innemen in de westerse samenleving. Jonge moslims zitten gevangen tussen twee culturen (Mandaville, 2002). Enerzijds de traditionele cultuur van hun ouders, waar ze weinig binding mee hebben en anderzijds de westerse cultuur, waarin ze veelal nooit volledig geaccepteerd en toegelaten zullen worden simpelweg vanwege hun "anders zijn". Ze nemen een duidelijke minderheidspositie is (Mandaville, 2002), zijn veelal in een sociaal-economisch achtergestelde omgeving opgegroeid en leven vooral in de marges van de samenleving. Werkeloosheid (Dassetto & Nonneman, 1996) en schooluitval onder deze groep is groot, mogelijk mede vanwege de eerder genoemde vooroordelen die er nog altijd heersen. Als we kijken naar het leven van Mohammed Bouyeri en Samir Azzouz dan zien we dat er ook bij hen duidelijk sprake is van een gemarginaliseerde positie in de samenleving. Ze zijn beide opgegroeid in een sociaal-economisch achtergestelde omgeving, ze zijn beide kinderen van eerste generatie immigranten, ze hebben beide ouders die nauwelijks de Nederlandse taal beheersten en die weinig contact met allochtonen hebben en ze hebben beide hun school niet afgemaakt. Werkeloos, ongeschoold, vervreemd en verdwaald in de samenleving biedt het geloof dergelijke jongeren iets wat de samenleving hen niet meer kan bieden, namelijk een toekomstperspectief en een identiteit (Wikipedia, 2008b; Wikipedia, 2008c).

Een derde belangrijke factor is dat jonge moslims veelal ontevreden zijn met de interpretatie en invulling die hun ouders aan het geloof geven (Mandaville, 2002). Ze zijn zich bewust van het feit dat hun ouders in een hele andere omgeving over de islam geleerd hebben, namelijk in een omgeving waarin de moslims in de meerderheid zijn. Voor hun ouders spelen vragen over de verschillende stromingen en conflicten binnen de islam veel minder een rol, omdat hun geloof met de paplepel ingegoten is en ze veelal niet de beschikking hadden of hebben over de nodige middelen, mogelijkheden of capaciteiten om zich in deze verschillen en conflicten te verdiepen. Wat de islam inhoudt, is voor de eerste generatie ouders van jonge moslims grotendeels duidelijk en min of meer ook vanzelfsprekend. Men weet niet beter dan wat men veelal in het land van herkomst in de eerste periode van hun leven geleerd heeft. Voor de jonge moslims is de islam echter veel minder duidelijk te definiëren. Ze kunnen veelal de oorspronkelijke bronnen niet raadplegen of correct duiden, vanwege het feit dat ze de taal niet of onvoldoende machtig zijn. Daarnaast groeien ze op in een omgeving waarin de islam niet de heersende

geloofsovertuiging is en waar dus het voorbeeld van een praktische invulling van het geloof ontbreekt. Een dergelijke omgeving bevordert een zoektocht naar de ware betekenis van de islam, waarbij het niet vreemd is dat men ook in aanraking komt met minder florissante opvattingen die hen, vanwege hun minderheidspositie, erg aanspreken. Zo is Mohammed Bouyeri vermoedelijk via de Tawheedmoskee in contact gekomen met andere radicale moslims (waaronder Samir Azzouz) en heeft hij

zelf – ondanks zijn gebrekkige kennis van de Arabische taal - Arabische teksten uit de 14e eeuw vertaald én naar de letterlijke betekenis nageleefd, zoals het vermoorden van iedereen die de Profeet uitscheldt (Wikipedia, 2008c). Een dergelijke werkwijze is bij voorbaat al fout, gezien het feit dat het correct duiden van dergelijke teksten een zeer uitgebreide kennis van de Koran en de Tradities van de Profeet vergt. Voor een leek, zoals waarschijnlijk ook Mohammed Bouyeri, is dit nagenoeg onmogelijk.

Tot slot wil ik nog een vierde factor noemen die in het onderzoek van het IMES (Slootman & Tillie, 2006) naar voren gekomen is. Naast een religieuze en politieke dimensie blijkt er in het radicaliseringsproces namelijk ook sprake te zijn van een sociale dimensie. Met deze dimensie wordt de behoefte aan acceptatie, waardering en geborgenheid bedoeld en het onderzoek heeft aangetoond dat een gebrek hieraan het radicaliseringsproces bevordert. Nu kunnen leeftijdsgenoten cq. gelijkgestemden (de *peer group*) je een zekere mate van acceptatie, waardering en geborgenheid geven, maar daarmee gaan we voorbij aan het feit dat er nog een andere belangrijke bron is voor acceptatie, waardering en geborgenheid die veelal voorafgaat aan de *peer group*, namelijk de ouders. Ook al nemen de contacten met leeftijdsgenoten tijdens de adolescentie toe en de contacten met ouders af, dan nog blijven ouders een belangrijke bron voor een positief zelfbeeld en voldoende zelfvertrouwen. In een zoektocht

DE ONTWIKKELING VAN EEN ISLAMITISCHE, FUNDAMENTALISTISCHE GELOOFSIDEOLOGIE ONDER JONGEREN

WERKSTUK

naar een eigen identiteit is de goedkeuring en de ondersteuning van ouders namelijk onmisbaar.

De ontwikkeling van een (fundamentalistische) identiteit

De ontwikkeling van een eigen identiteit, oftewel het zoeken van antwoorden op de vraag "wie ben ik?", is een belangrijke taak tijdens de adolescentie (Van Beemen, 2001). Een eigen identiteit biedt de jongere ruimte voor individualiteit, zelfstandigheid en onafhankelijkheid, maar biedt daarnaast ook verbondenheid met zijn of haar omgeving. Nu loopt deze ontwikkeling niet zonder slag of stoot en kan zij ook niet plaatsvinden zonder de stimulering en ondersteuning van ouders (Schaffer, 1996; Van Beemen, 2001).

Volgens Erikson (in Van Beemen, 2001) maakt de jongere verschillende toestanden mee in zijn of haar zoektocht naar een identiteit (van *identity diffusion* tot *identity achievement*) en onderzoek heeft aangetoond dat deze toestanden een zekere samenhang vertonen met de

betrokkenheid en opvoedingsstijl van ouders. Zo hangt *identity diffusion* (het onzeker zijn over de eigen identiteit, stuurloos zijn, te veel alternatieven hebben en geen gerichte keuzes kunnen maken) samen met een opvoedingsstijl die gekenmerkt wordt door weinig emotionele betrokkenheid en weinig stimulering tot onafhankelijkheid (Campbell, Adams &

Dobson, 1984; Van Beemen, 2001). Ook blijkt uit onderzoek dat te veel of te rigide restricties van de ouders de identiteitsontwikkeling ernstig kan belemmeren (Van Beemen, 2001). Het is in deze toestand van identiteitsverwarring dat de jongere wellicht verhoogd gevoelig is voor een fundamentalistische geloofsideologie zoals eerder besproken.

Naast de opvoeding spelen ook andere bronnen voor identiteitsontwikkeling, zoals de media en de relaties met leeftijdsgenoten, een belangrijke rol in het leven van de jongere (Schaffer, 1996). Ook op deze bronnen hebben ouders invloed en zijn ze wellicht in staat om te

voorkomen dat hun kind in aanraking komt met een fundamentalistische geloofsideologie.

Opvoeding als belangrijkste bron

Ik geloof dat opvoeding een belangrijke rol speelt in het ontspreiden van jongeren. Ik realiseer mij dat ik de situatie iets te simplistisch voorstel, maar kort door de bocht genomen is radicalisering naar mijn idee één van de twee wegen die ontsprekende (allochtone) jongeren kunnen bewandelen.

De ene (allochtone) jongere "ontspoor" letterlijk, vertoont antisociaal gedrag, veroorzaakt overlast en komt uiteindelijk in het criminele circuit terecht. De andere (allochtone) jongere vindt steun in het geloof en gebruikt het geloof als verzet en protest tegen de misstanden en wandaden die er in de samenleving heersen, die zijn ouders aangedaan zijn, die zijn ouders hem aangedaan hebben of die de samenleving hem aangedaan heeft. De term "geloof" mag hier ook vervangen worden door de term "ideologie", waarmee ik ook andere radicale groeperingen (antisemitisme, neonazisme, et cetera) bedoel. De term "allochtoon" heb ik daarnaast bewust tussen haakjes geplaatst, omdat ik denk dat een gebrekkige opvoeding voor alle jongeren een rol kan spelen in hun "ontsporing".

Opvoeding is naar mijn idee een belangrijke, zo niet de belangrijkste, bron voor acceptatie, waardering en geborgenheid, zeker in de kinderjaren die vooraf gaan aan de adolescentie waarin veelal het radicaliseringsproces aanvangt. Een gebrek aan acceptatie, waardering en geborgenheid, oftewel een gebrekkige opvoeding, is mogelijk een voedingsbodem voor radicalisering en het wegnemen van deze voedingsbodem kan een hoop ellende voorkomen. Interventies moeten zich dan ook naar mijn mening meer richten op de ouders van deze toekomstige (mogelijk ontsprekende en/of radicaliserende) jongeren, in de periode ver vóór de adolescentie, voordat een mogelijk radicaliseringsproces aangevangen heeft.

Conclusies

Radicalisering is een proces met een religieuze (*wie ben ik, hoe geef ik mijn leven vorm*), een politieke (*er wordt "ons" onrecht aangedaan, moslims worden gediscrimineerd*) en een sociale dimensie (*ik mis acceptatie, waardering en geborgenheid*). Een dergelijk proces heeft de potentie om ons allemaal te treffen en radicalisering is dan ook niet iets van slechts enkele "gekken" (Slootman & Tillie, 2006). Een dergelijk proces

DE ONTWIKKELING VAN EEN ISLAMITISCHE, FUNDAMENTALISTISCHE GELOOFSIDEOLOGIE ONDER JONGEREN

WERKSTUK

ontstaat door uiteenlopende factoren, waarbij de belangrijkste een grote perceptie van discriminatie, een groot politiek wantrouwen en sociaal isolement zijn. Dergelijke factoren zijn in meer of mindere mate te herkennen in het leven van leden en/of contacten van de Hofstadgroep, zoals Mohammed Bouyeri en Samir Azzouz. Daarnaast speelt ook de minderheidspositie, onvrede met de geloofsvulling van de ouders en een gebrek aan stimuleren en ondersteuning van de ouders een belangrijke rol in het radicaliseren van jongeren. In een zoektocht naar een eigen identiteit is die stimulering en ondersteuning van ouders onmisbaar. Een gebrek hieraan kan leiden tot zogenaamde identiteitsverwarring (het onzeker zijn over de eigen identiteit, stuursloos zijn, te veel alternatieven hebben en geen gerichte keuzes kunnen maken): een stadium waarin de jongere wellicht verhoogd gevoelig is voor een fundamentalistische geloofsideoologie (een radicale islam, maar ook antisemitisme, neonazisme, et cetera) en binnen een dergelijke fundamentalistische geloofsideoologie de noodzakelijke acceptatie, waardering en geborgenheid vindt die hij of zij nodig heeft en thuis niet krijgt. Interventies moeten zich naar mijn mening meer richten op de ouders van deze toekomstige (mogelijk ontsporende en/of radicaliserende) jongeren, in de periode ver vóór de adolescentie, voordat een mogelijk radicaliseringsproces aangevangen heeft.

Referenties

- Abderrahman, H. (1987). Islamitische fundamentalisme ook in Nederland? In: Wagtendonk, K. (Red.). *Islam in Nederland*. Muiderberg: Coutinho BV.
- Abels, R. & Butijn, H. (2005). Moslimpuriteinen: vrouwen van de Hofstadgroep. In: Klein, E. (Red.). *Jihad: strijders en strijdsters voor Allah*. Amsterdam: Uitgeverij Byblos.
- Beemen, L. van (2001). *Ontwikkelingspsychologie*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Campbell, E., Adams, G. & Dobson, W. (1984). Familial correlates of identity formation in late adolescence: a study of the predictive utility of connectedness and individuality in family relations. *Journal of Youth and Adolescence*, 13, 509-525.
- Dassetto, F. & Nonneman, G. (1996). Islam in Belgium and The Netherlands: Towards a typology of "transplanted" Islam. In: Nonneman, Niblock & Szajkowski (Red.). *Muslim communities in the new Europe*. Berkshire: Garnet Publishing.
- Elsevier (n.d.) *Hofstadgroep*. [Online] Beschikbaar: <http://www.elsevier.nl/web/show/id=429544/langid=43> [22-10-2008]
- Mandaville, P. (2002). Muslim youth in Europe. In: Hunter, S. (Red.). *Islam, Europe's second religion*. Westport: Praeger.
- Noorloos, M. van (2008). De "Hofstadgroep" voor het Haagse hof: over de vrijheid van radicale uitingen in het publieke debat. *Delikt en delikwent*, 38 (5), 475-498.
- Oosterhoff, W. (2005). Het zwaard van de Islam, de heilige oorlog toen en nu. In: Klein, E. (Red.). *Jihad: strijders en strijdsters voor Allah*. Amsterdam: Uitgeverij Byblos.
- Roy, O. (2003). De globalisering van de Islam. In: Klein, E. (Red.). *Jihad: strijders en strijdsters voor Allah*. Amsterdam: Uitgeverij Byblos.
- Schaffer, H. R. (1996). *Social development*. Malden (USA): Blackwell Publishing.
- Shadid, W. A. & Koningsveld, P. S. van (1990). *Muslims in Nederland*. Alphen a/d Rijn: Samsom Stafleu.
- Slootman, M. & Tilli, J. (2006). *Processen van radicalisering*. Amsterdam: IMES.
- Wikipedia (2008a). *Hofstadgroep*. [Online] Beschikbaar: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Hofstadgroep> [22-10-2008].
- Wikipedia (2008b). *Samir Azzouz*. [Online] Beschikbaar: http://nl.wikipedia.org/wiki/Samir_Azzouz [22-10-2008].
- Wikipedia (2008c). *Mohammed Bouyeri*. [Online] Beschikbaar: http://nl.wikipedia.org/wiki/Mohammed_Bouyeri [22-10-2008].
- Zannoni, M. (2008). Het tegengaan van radicalisering: op de grens tussen politie en gemeente. *Het Tijdschrift voor de Politie*, 70 (3), 27-31.